

Bihać je mjesto gdje dva svijeta istovremeno egzistiraju jedan uz drugi

Masa Nazzal / Prevela Seraphina

Prvi svijet je bosanski svijet u kojem većina trgovina nikad nema dosljedno radno vrijeme pa morate okušati sreću da vidite je li otvorena. To je svijet gdje ćete dok prolazite gradom vidjeti starca na uglu rijeke kako postavlja svoju malu stanicu za pečenje kestena i pretjerano ušminkane ljude koji užurbano hodaju mostom u najpufastijim zimskim jaknama.

Dok šetam kroz grad, primjećujem rupe po zidovima, male i velike, primjećujem praznine koje zjape na pločnicima i srušene kuće. Ovdje osjećam prisutnost sjećanja na proživljeno nasilje koje je ostalo živjeti u ovom gradu. Bihać je grad ispunjen ostacima rata. Brutalni rat ostavio je svoj ožiljak na gradu i ljudima. Infrastruktura i dalje govori o tom nasilju. Rupe od metka raspršene su po zidovima kuća. Cijeli je grad bio pod opsadom tijekom tri godine sredinom devedesetih. Rat se urezao u tijela i umove.

Njegova prisutnost ne blijedi samo u prošlim sjećanjima i traumama, već i kao fizički trag ostavljen od strane suparničkih frakcija koje su se borile za kontrolu. Dok šetam ulicama, vidim muškarce koji su izgubili dijelove tijela u ratu. Svi nose trajnost nasilja. Moj dragi 90-godišnji susjed Josip priča nam o osjećaju gušenja tijekom okupacije grada. O stisku te opsade i kako je zatvarao prostore i ljude. O tome kako su svi izgubili nešto ili nekoga u tom vremenu. Nasilje je bilo komšija koje je živjelo na svakom uglu. Sada, nakon 30 godina, postoji rutina, Bišćani žive u kućama s relativnom sigurnošću, ne toliko ispunjenom tragedijom rata, već zamijenjenom ekonomskom krizom i emigracijom stanovništva.

U istom prostoru bosanskog svijeta postoji drugi svijet. U tom svijetu postoje ljudi koji egzistiraju nevidljivo vidljivi unutar bihaćkog društva. To su ljudi koji su u pokretu. Za njih je Bihać tranzitni grad, što je očito po prizorima ljudi, obično muškarcima, koji hodaju duž trotoara s ruksacima. Bilo da se oporavljaju od ilegalnog protjerivanja (pushback) od strane hrvatske policije - poraženi, ozlijeđeni, umorni i blatnjavi ili idu u pokušaj prelaska hrvatske granice u svježoj odjeći, bržeg koraka s ruksacima punim hrane koja će im trajati danima i potpuno napunjenim power bankovima, ohrabreni budućnošću u Europi koja im se čini tako bliska.

U oba slučaja, ovi ljudi obično žive na nekoliko mjesta u Bihaću, autobusnom kolodvoru ili napuštenim kućama tzv. skvotovima. To je svijet u kojem je prisutan moj rad. U tom svijetu provodim beskrajne dane zadržavajući se na klupama ispred autobusnog kolodvora na ledenoj hladnoći među ljudima kojima nije dopušteno da se zagriju u unutrašnjosti čekaonice na autobusnom kolodvoru koja je samo nekoliko metara udaljena. Ovo je svijet u kojem žive ljudi na margini, izvan društva, nepoželjni da se pridruže, čak i kao privremeni posjetitelji.

Ovo je svijet segregiranog rasističkog sustava ukorijenjenog u svakodnevni život onih među kojima radim.

U svom bliskom prijatelju, Moccineu, vidjela sam kako se ti sustavi mogu ukorijeniti u psihi. Uplašen je svaki put kad ga vodim na kavu, ručak ili na pregled ozljeda kod liječnika. Kad ga pitam što nije u redu, kaže mi: *"Znam da nisam dobrodošao na ovim mjestima, postanem stidljiv, ne želim se nametati u život ovog mjesta"*. Pokušavam mu objasniti da se ne nameće, već da je društvo pod utjecajem rasističke retorike i politika granica EU-a koje čine to društvo negostoljubivim, ali moje riječi ne pomažu njegovim osjećajima koji su sada postali duboko ukorijenjeni.

Ovaj osjećaj nametanja dodatno se pojačava načinom na koji društvo komunicira s ljudima u pokretu u Bihaću. Segregacija ovog svijeta postaje očita pri obavljanju svakodnevnih radnji. Ljudi u pokretu su prisiljeni sjediti u zadnjem dijelu autobusa, dok je prednji dio rezerviran za turiste sa Zapada i Bosance. Kafići u središtu grada prepuni su znakova "Zabranjen ulaz migrantima", a oni koji nemaju takve znakove odbijaju pružiti uslugu ili dopustiti ulazak ljudima u pokretu čim kroče u trgovinu. Prisiljeni su skinuti ruksake čim uđu u veliki supermarket zbog pretpostavke da će krasti. Taksiji i hoteli namjerno naplaćuju previsoke cijene svojih usluga kako bi iskoristili potrebu ljudi koji već imaju tako malo. Izbačeni su. U svakom trenutku nemaju mogućnost integrirati se ili ući u interakciju s društvom. Nevidljivo vidljivi.

Ova nemilosrdna okolina u kojoj moraju egzistirati ljudi u pokretu proširuje se i na uskraćivanje hitne medicinske skrbi. Prije tjedan dana bili smo u distribuciji na autobusnom kolodvoru kad smo primijetili da je naš prijatelj iz Maroka, Hamza, oslijepio na jedno oko. Njegova zjenica postajala je bijela, govorio je da ne može vidjeti. Hamza živi vani na hladnoći, bez novaca i bez mogućnosti prijevoza do migrantskog kampa. Odlučili smo ga odvesti u bolnicu unatoč tome što nas liječnici obično odbijaju. Željeli smo ipak pokušati razgovarati s liječnicima da Hamzi omoguće hitnu medicinsku skrb.

Stigli smo u bolnicu oko 20 sati. Nije bilo reda za čekanje niti pacijenata. U smjeni je bilo oko četiri liječnika i dva recepcionara. Nakon otprilike pet minuta čekanja, došao je liječnik i zamolio Sori, članicu mog tima, da mu se pridruži nasamo dok je Hamza ostao da čeka u čekaonici.

Liječnik je počeo intervenirati, govoreći: *"Mi znamo ovog čovjeka, često dolazi ovdje, lud je, ne možete mu pomoći, morate se brinuti za sebe. Ti ljudi iz Maroka i Alžira, samo dolaze, oni su kriminalci, pa tamo nije ni rat. Morate se zaštititi, oni su opasni."*

Nakon što su Sori i liječnik izašli iz sobe, došla su još dva liječnika te rekla Sori i Hamzi da moraju napustiti bolnicu. Sori je pokušala razgovarati s njima, govoreći im da ako mu već ne žele pružiti medicinsku skrb, barem bi mogli nazvati Lipa kamp, migrantski kamp blizu

Bihaća, kako bi ga prevezli do liječnika tamo. No, oni su odbili čak i napraviti jednostavan poziv. Tako je Hamza ostao, s očima još uvijek zaslijepljenima, na hladnim ulicama.

Ovo je potpuno odbacivanje hipokratske zakletve koju svi liječnici moraju položiti. Zakletva zahtijeva da nikada ne smiju odbiti pružiti medicinsku skrb, zahtijeva da ne nanose štetu. Šokantno je koliko puta smo ljude u pokretu odveli liječnicima, samo da bi im bila uskraćena medicinska skrb. Dovedi smo ljude s dubokim ranama koje su trebale šavove, potencijalno slomljenim rebrima, ljude koji boluju od epilepsije... U svim tim slučajevima liječnici su odbili pružati medicinsku skrb. Ti su se liječnici udaljili od etike koju njihov rad zahtijeva. Umjesto da ne nanose štetu, oni pridonose nanošenju štete.

Odbijanje pružanja skrbi i usluga proširuje se na sve institucije našeg zapadnog društva. Kada smo pokušali dobiti pravnu pomoć za prijatelja u vezi s azila u Europi, odvjetnica koju smo kontaktirali odbila je pružiti uslugu, no više od toga, u dodatku e-mailu napisala je: *"Mogu vam reći da Marokanci imaju jedan od najnižih postotaka priznavanja azila bilo gdje u Europi."*

Ovi dijalozi u kojima Marokanci nisu smatrani "vrijednima" jer nisu izravno pogođeni ratom uvijek su me šokirali. Nitko ne bira napustiti dom. Nitko ne bira napustiti život koji poznaje, obitelj koju voli, kulturu kojoj pripada. Nitko ne prelazi pješice iz Turske prema EU bez potrebe, bez očajničke potrebe za nečim drugim u životu.

Štoviše, problem Maroka ne postoji u vakumu. Ekonomska kriza u kojoj žive Marokanci nije samo- izazvana. Ona je produkt desetljeća francuskog kolonijalizma koji je Marokance lišio prava na njihovu zemlju i resurse, a zatim je i profitirao od ove eksploatacije. Sada Francuska ima drskost odbijati Marokance jer su "ekonomski migranti".

Siromaštvo je nešto zbog čega vrijedi tražiti azil. Siromaštvo je valjani razlog zašto netko odlazi od svog doma i traži sigurnost i zaštitu negdje drugdje. Rat ne bi trebao biti jedini put za ljude da traže drugačiji život. To je apsurdno, jer izgleda tako očito. Kakvo pravo i moć imaju oni da odluče tko zaslužuje doći u Europu? Siromaštvo je oblik nasilja, čak i ako EU smatra da nije.

Teško je ignorirati sistemski i svakodnevni rasizam koji okružuje ljude u pokretu, ali isto tako važno je prisjetiti se trenutaka solidarnosti među lokalnim stanovništvom. Upoznali smo mnogo hrabrih Bosanaca i Bosanki koji i ono malo što imaju daju ljudima u pokretu. Isma, stara seoska žena koja živi na granici između Hrvatske i Bosne, svaki dan vidi desetke ljudi koji su prisilno vraćeni (pushback) natrag iz Hrvatske u BIH, krvavi, pretučeni i mokri. Sama ima vrlo malo, ali ne oklijeva dati sve što ima. Njena priča živi među mnogim ljudima ovdje koji nastavljaju pomoći čak i na najmanje načine.

Ljudi nisu institucije i društva u kojima su odgojeni. Ono što je ispravno oblikuje se iz instinktivne etike. Onaj osjećaj u želucu koji ti govori da je nešto pogrešno se nikada ne smije, jer nas taj osjećaj vodi dalje od sustava rasizma i nejednakosti u koji smo svi socijalizirani.

Sada, nakon gotovo 2 mjeseca u terenu, zahvalna sam što sam u prostoru koji mi omogućuje da budem tako povezana s tim osjećajem u želucu. U zajedništvu sam sa svojom etikom. To se pretvorilo u temelj svih mojih djela.